

201
BILJANA RADIĆ-BOJANIĆ
Filozofski fakultet u Novom Sadu

MAGIJA HIPERTEKSTA

Vladislava Gordić-Petković, *Virtuelna književnost*,
Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2004, 154

Knjiga Vladislave Gordić-Petković *Virtuelna književnost* izašla je 2004. godine u Beogradu u izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva. Na 154 strane protežu se kratki tekstovi prvobitno objavljeni u dnevnom listu „Danas”, tačnije njegovom podlistku *Com.media*. Osamdeset tekstova podeljeno je u tri grupe: *Page break*, *Screen break* i *Otvoreni žanrovi*, a čitaocima, radi lakšeg snalaženja, autorka na početku knjige nudi „linkove za navigaciju” i za sadržaj značajne elektronske adrese na kraju.

„Linkovi za navigaciju”, hipertekstualni glosar, sadrži pojmove kao što su heterotopija („koegzistencija paralelnih a dispartatnih svetova koji se ne mogu svesti na zajednički označitelj; prostor multiplikovanih svetova, inače čest motiv kiberpank proze”) ili pačvork („pačvork roman sašiven je od različitih materijala, fragmentaran i naoko digresivan, a na okupu ga drži glavni lik (*Štefica Cvek u raljama života* Dubravke Ugrešić”). Elektronske adrese na kraju knjige funkcionišu kao linkovi ka detaljima o sadržajima o kojima je bilo reči u samim tekstovima, te se tamo mogu naći adrese kao što su *www.cybergrrl.com*, koja je posvećena svim aspektima ženskog života, od tekstova kao što su „Otkrijte da li ste zlostavljani” do panorame ženskog sportskog filma, *www.mybluenotes.tk*, komična autobiografija Dejvida Lija Kolberga u hipertekstu, ili *www.wordsmith.org*, što je sajt posvećen engleskim rečima, njihovom nastanku i upotrebi, značenju i poretku.

Grupa tekstova naslovljena *Page break* istražuje jedan aspekt virtuelne književnosti „koja se rada na papiru, kao poetički eksperiment”, pokazujući pritom da hipertekst ne mora da se vezuje isključivo za elektronski medijum, jer „hipertekst nije samo vrsta teksta nego i vrsta čitanja: to je čitanje u kome je slučajnost predviđena, hijerarhizovana, dakle vrlo namerna”. Tako autorka tvrdi da je i sama *Biblija* strukturisana hipertekstualno, pošto se u njoj „priče, likovi i motivi kataloški nižu, ukrštaju i prožimaju”, te da se ona, stoga, može čitati „nelinearno, na preskok i bez reda”. Ipak, jedna se druga knjiga, koja kao ni *Biblija* ne pripada 21. veku, smatra prvom virtuelnom enciklopedijom koja spaja pripovedanje i referencu, a radi se o *Anatomiji melanholije* Roberta Bertona iz 1621. godine. Svakako je, ipak, najveći deo tekstova posvećen književnim delima današnjice, te se tako, među autorima čija se dela svrstavaju u virtuelnu književnost nalaze Goran Petrović sa romanom *Sitničarnica „Kod srećne ruke”*, Đorđe Pisarev i njegovi *Zavera*

bliznakinja i *Pod senkom zmaja*, Vladan Matić sa *Albumom*, kao i mnogi drugi. Očekivano, svoje mesto u tekstovima Vladislave Gordiće-Petković našli su i Džef Nun i Vilijam Gibson, čija fluidna, svezvremenska dela iznova dokazuju da je „virtuelno zapravo magija nevidljivog – onoga što postoji u mašti i umu, ali ne obavezno i u čulima, ono što nas omadija, a što niko drugi ne mora, ne ume ili ne želi da vidi“.

Druga grupa tekstova svrstana pod nazivom *Screen break* ilustruje transformaciju mirnog pravolinijskog toka klasičnog teksta u nelineranost, multiplikaciju, čak i eksploziju. Ovde tekstualni prostor doživljava mutaciju, jer klasični prelom stranice biva zamenjen ekranskim prelomom, što čitalačkoj publici daje mogućnost da od prvobitnog teksta gradi sopstveni, time postajući koautor dela u nastajanju. Baš zbog nebrojenih neostvarenih mogućnosti u navigaciji, može se reći da ovakva književnost nema ni početak ni kraj, ili možda čak neizmerno mnogo početaka i krajeva. Tako se u kiberprostoru mogu naći dela poput *Mog sićušnog života* Džulijana Dibela, gde on opisuje virtuelnu zajednicu, svojevrstu onlajn državu, čiji je građanin on bio nekoliko meseci. Čak i guru horora Stiven King stupa u kiberprostor, gde objavljuje pripovest *Brzinom munje*, koja se nije mogla naći u štampanom izdanju. Ono što je značajno za ovaj slučaj je taj „odlučujući korak napred“, gde je „jedan izuzetno tiražan pisac odlučio da privileguje digitalne čitaoce, zanemariivši armiju knjiških moljaca kojima je tekst u ruci draži od onog na monitoru“. Pošto se ekran ne lista, a „kretanje kroz hipertekst je neplanirano i intuitivno“, virtuelna književnost se poigrava sa svojim čitaocima, ali i oni sa njom.

Poslednja grupa tekstova, *Otvoreni žanrovi*, pokazuje da „suočenje književnosti i tehnologije omogućava pojavu elektronskih inkarnacija različitih vidova proznog izraza u kojima se naglašava diskontinuitet, dijalog i asocijativno umrežavanje“. Tako se ovde govori o romanu u eri hiperteksta, gde je čitalac više od pasivnog primaoca, što je ilustrovano romanom Dagleasa Koplanda *Generacija iks*. U tom se delu, pored samog „verbalnog kontinuuma sa zapletom i likovima“, nalaze i fotografije oblaka, grafiti i slogani, sličice iz stripova, te rečnik pojmova generacije iks. E-pistolarni roman, kao i epistolarni, počiva na razmeni poruka, samo su ovaj put sadržina i forma drugačije: u pitanju su „kratke, jezgrovite semantičke bombe, pisane u kodu nerazumljivom za neupućene“. Sličnom interakcijom nastaje i otvorena knjiga, čiji je primer *Osmeh Vizantije* Milivoja Anđelkovića, u kojoj su časkači sa Serbian Caféa i tvorci i junaci knjige. Svezvremenski Šekspir je našao svoje mesto i ovde, gde je reč o prevodenju njegovih dela na jezik nove tehnologije i novih medija. Tako se govori o ekranizacijama *Romea i Julije* i *Hamleta*, u kojima „tehnologija postaje način da se progovori o svetu kao da je oduvek bio proizvod, a ne samo bogomdana priroda“.

Ova hipertekstualno organizovana knjiga može da se čita određenim redosledom, kao i nasumično, ali i da služi kao zbirka linkova ka svemu onom što privuče pažnju čitaoca ili što ga zaintrigira. Autorka otkriva skrivene mogućnosti štampanih i elektronskih dela, sugerišući da internet nije ni izvor otuđenja, što je predubedenje mnogih tehnofoba, ni univerzum beskrajnih

203

mogućnosti, jer one su sve češće ugušene komercijalizacijom ovog medija. U svakom slučaju, knjiga *Virtuelna književnost* Vladislave Gordić-Petković baca novo svetlo na fenomene književnosti, interneta, virtuelnog i hiperteksta, te je, zbog toga, toplo preporučujemo svima koje zanima magija neuhvatljivog.